

Tranås/Ydre Släktforskarförening

Medlemsblad våren 2022

Kallelse till föreningens årsmöte

Sidan 2

Brevet till barnen i Amerika

Sidan 6

Ted Rosvall inleder vårens Program

Sidan 3

Nils Winbergs äventyrliga liv

Sidan 10

Sidan 8

Jämförelse mellan olika DNA-test

Sidan 4

Ordförandens tankar

Nu, så småningom, kommer vi förhoppningsvis att våga lämna våra hem för att delta i möten och träffa andra människor. Ta tillfället i akt och besök våra arkiv. Gör det främst för allt intressant som du kan hitta där, men också för att motverka att dessa stängs igen allt mer. Det handlar om kommunarkiv, folkrörelsearkiv, landsarkiv och olika landsomfattande arkiv som Riksarkivet, Krigsarkivet, Lantmäteriet och liknande. Men också om olika bibliotek som många gånger har speciella samlingar.

Mycket på arkiven är digitaliserat, men den största delen finns endast i fysisk form. Om man inte befinner sig i storstaden är det för oss släktforskare de regionala Landsarkiven som har mest att erbjuda. Känslan när man bläddrar igenom handlingar som är flera hundra år gamla, är speciell. Kanske hittar man ett papper som farfars morfar hållit i sin hand och satt sin namnteckning på. Då är det som om man vunnit högsta vinsten.

Ett område där mycket bara kan läsas på plats i arkiven är domböckerna och rätternas andra böcker. Dessa ger information om så mycket mer än brott och brottslingar. Man kan få reda på saker om sina förfäder som inte finns noterat i några andra dokument. Olika tvister var vanliga och i samband med dessa beskrivs både människor och förhållanden detaljerat. Många människor i bygden var vittnen vid tingen när målen prövades. Vittnena kan också vara väl beskrivna. Ägarbyten för gårdar och hus dokumenterades både med lagfarter och underlag till dessa. Ofta kan härads- och hovrätternas böcker vara de viktigaste källorna till den information du hittar om förfäderna.

Kommunarkivens material är i ännu mindre omfattning digitaliserat, så där kan man vid ett besök på plats hitta mycket intressant. Intressant där är framför allt böcker och dokument från mitten av 1800-talet och 100 år framåt. Det är bland annat skolornas böcker med betyg, barnavårdsnämndernas information om okända fäder, uppgifter om hus och fastigheter, kartor, protokoll från kommunens alla nämnder och styrande organ, samt mycket mera.

Bege dig nu till arkiven och börja botanisera i de omfattande samlingarna. Även vid upprepade besök kommer du säkert varje gång att hitta något nytt intressant. Notera också de olika arrangemangen som Släktforskarföreningen nu i vår arrangerar, så syns vi där.

Lasse Karlsson
ordförande

En hylla på Landsarkivet i Vadstena. Längst ner ser vi arkivets största bok.

Verksamhetsberättelsen för 2021 års verksamhet läggs ut på föreningens hemsida två veckor innan årsmötet.

Kallelse till ÅRSMÖTE med Tranås/Ydre Släktforskarförening

Lördagen den 19 mars klockan 15.00
i föreningslokalen Storgatan 50, Tranås

- Sedvanliga årsmötesförhandlingar enligt stadgarna.
- Vi visar en bildkavalkad från Släktforskarföreningens verksamhet under flera årtionden. Du som varit med länge kommer att få gamla minnen återupplivade och du som är ny medlem får en bra inblick i föreningens aktiviteter.
- Föreningen bjuder på kaffe.

Välkomna!

Program våren 2022

Kvinnliga slaktaren Carolina Wilhelmina Josephina **Lördagen den 26 februari kl. 14.00**

Den kände släktforskarprofilen Ted Rosvall tar oss med på en svindlande resa med den kvinnliga slaktaren i Motala, hans mormors mormor, och hennes exotiska förfäder i allsköns europeiska länder. Från bokbindare i Lyon via procentare i Amsterdam och ut och in i de danska palatsen.

Entré: 50:- Kaffe ingår.

Plats: föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås.

Släktforskningens dag med "Släktens platser" **Lördagen den 9 april kl. 10.00 - 14.00**

Vi gör ett nytt försök med Släktforskningens dag som fick ställas in i januari. Temat är "Släktens platser" dvs de torp, gårdar och byar där förfäderna levat. Vi ger en inblick i hur man kan forska om platserna där slakten bott. Det är öppet hus samt föredrag både i Tranås och Österbymo.

Kl. 10.30 i Föreningslokalen, Tranås: Föredrag av Ove Rubensson som berättar om gårdar i Säby socken.

Kl. 10.30 på Biblioteket i Österbymo: Föredrag - Rune "i Bäckén" Eriksson berättar om gårdarna i Sunds kyrkby.

Fri entré på båda platserna. Vi bjuder på kaffe.

Öppet i Tranås kommuns gamla arkiv **Torsdagen den 28 april kl. 17.00 - 20.00**

Nu finns det chans igen att besöka Tranås kommuns gamla arkiv som fått nya lokaler. Passa på du som har rötter i Tranås-församlingarna eller i övrigt är intresserad av Tranås historia i slutet av 1800- och i början av 1900-talet. Vi finns där tillsammans med kommunens arkivarie och ger vägledning.

Plats: Storgatan 22 i Tranås

Utflykt till Ingatorp

Lördagen den 21 maj, samling klockan 10.00 i Tranås

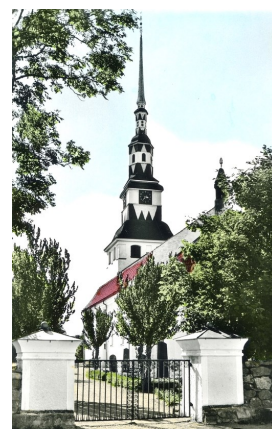
Du är välkommen på vårens utflykt som går till Ingatorp. Vi guidas av Lennart Nilsson i Lantbruks- o motormuséet, tiondeboden (Sveriges äldsta), kyrkomuséet och givetvis i den vackra kyrkan. Om den gamla smedjan är öppen kommer vi även att besöka den.

Ta med egen kaffekorg för en fika mellan muséebesöken.

Efteråt finns det möjlighet för den som önskar, att ta en bit mat i Ingatorp.

Samling vid Parkhallens parkering i Tranås klockan 10.00 för sam- åkning. Ni som bor utmed vägen åker direkt eller ansluter på vägen dit.

Anmälan till Tom Wallberg tel. 070-587 27 49 eller tom.wallberg@hotmail.se senast 18 maj.

Ingatorps kyrka
Foto: Rune Grolander

Jämförelse mellan DNA-bolagen

För ett år sedan gjorde jag en jämförelse mellan DNA-bolagen och det har hänt en del sedan dess. I årets jämförelse, som ni kan se till höger, har jag tagit bort info om Y- och mtDNA. Är man intresserad av det, eller behöver det för att bekräfta eller avfärda en linje, är det i princip bara FamilyTreeDNA, FTDNA som gäller.

Liknande jämförelser finns på isogg.org och ssgg.se, men även om min personliga syn är att man på ssgg "favoriserar" FTDNA, är det där fel info på Ancestry gällande "Krav på betalt abonnemang för att se alla resultat och verktyg". Det går utmärkt att DNA-släktforska på Ancestry utan abonnemang.

Är man intresserad av att lösa en gåta gäller det för oss med svenskt ursprung att finnas på FamilyTreeDNA, Ancestry och MyHeritage. De testade personerna är olika och du vet aldrig var den viktiga matchen finns för att lösa din gåta. Om jag nu ska hjälpa till i en gåta, har jag nu blivit så "kräsen" att jag faktiskt inte vill börja förrän testet finns i dessa tre databaser. Jag har tidigare lagt ner alldeles för mycket tid när test bara funnits på t ex FTDNA. Under året som gått har gåtorna lösts tack vare en kombination av matcher på dessa tre bolag.

Det var riktigt bra när FTDNA ändrade sin matchningsalgoritm under året, vilket gör att man nu i princip kan jämföra den delade mängden DNA på alla bolag utan att "plocka bort småsegment". Datat går direkt att använda i både Shared Centimorgan Project och WATO. Och riktigt bra blev det också när MyHeritage nyligen "stal" konceptet med grupperingar, etiketter, från Ancestry. Det gjorde att jag nu utan tvekan kan säga att jag tycker bäst om MyHeritage DNA-sajt. (Kan inte säga detsamma om deras affärsmodeller, men det är en annan sak)

För att de jag hjälper skall komma undan så billigt som möjligt råder jag dem att börja med Ancestry och sedan föra över till MyHeritage och FTDNA. På MyHeritage måste man dock köpa loss verktygen för att det ska bli användbart för DNA-släktforskning. Framförallt är det gemensamma matcher och släkträd man vill åt, även om kromosomvisaren ibland också kommer till nytta. På FTDNA får man gemensamma matcher och släkträden när man laddar upp, så där köper jag sällan loss verktygen.

När det gäller ursprungskartorna har de tveklöst blivit bättre under året. Och nytta har jag haft av dem också

när det handlat om okända fäder från andra länder. Ja, inte så stor nytta kanske, men man får ett hum om var den okände fadern kan ha sina rötter någonstans.

Men, allra viktigast är att få så mycket bra matcher som möjligt. Därav anledningen till att "fiska i så många dammar som möjligt". Två gånger under året har jag fått komplettera med 23andMe-test, men då har det handlat om fäder från andra länder än Sverige. Idag är det MyHeritage som ger flest bra matcher på de med svenskt ursprung vilket gör att man spenderar flest timmar på den sajten. Näst mest tid spenderar jag på Ancestrys sajt och sedan är det FTDNAs sajt som gäller. Det är lite synd att de inte lyckats få till sin sajt lite bättre på FTDNA. Det är tyvärr ofta det är något som strular eller tar tid. Hoppas det är saker de kan lösa under 2022 så det blir lika kul att jobba där som på MyHeritage och Ancestry.

Och så hoppas vi förstås att ännu fler testar sig. Jag vet att jag i alla fall försöker få så många som möjligt att testa sig. Min fru brukar sparka på benen när vi är på middagar och jag inte kan sluta att prata om DNA-släktforskning. Men, det är svårt att låta bli :-)

Christer Carmevik

Adventskaffe i Gillestugan

Den gamla miljön i Gillestugan gav deltagarna en genuin adventsstämning. Foto: Lasse Karlsson

Spelmän från Tranåsbygden underhöll till kaffet. Foto: Lasse Karlsson

Fredagen den 26 november 2021 trotsade vi pandemin och med stor försiktighet samlades ett 30-tal släktforskare till en kväll i adventstid. Vi hade valt att träffas i Gillestugan Tranås eftersom det fortfarande rådde vissa restriktioner och vuxenskolans lokal blev för trång. Gillesstugan passade ett gäng släktforskare perfekt. Med väggarna fulla av inramade gamla

foton från bygden och Aram Normans vackra tak-och väggmålningar fanns det mycket se och njuta av.

Gillesstugan byggdes till Tranåsutställningen 1930 och med sin gammaldags atmosfär bidrog den till fin stämning. En för kvällen sammansatt musikgrupp från Tranås underhöll med folkmusik av lokal anknytning samt en och annan jullåt. Även sång

och dans ingick i uppträdandet och allt tillsammans blev mycket uppskattat av åhörarna. Efter underhållningen serverades kaffe med skinksmörgås och julkakor. Ett lotteri med många fina skänkta vinster såldes under kvällen och man kunde fortsätta att umgås i den trevliga miljön.

Gerd Brisfjord Karlsson

Jämförelse mellan DNA-tjänsteföretagen för autosomalt test

	 FamilyTreeDNA	 ancestry	 MyHeritage	 23andMe	 Living DNA
Funktion/Egenskap	FamilyTreeDNA	AncestryDNA	MyHeritageDNA	23andMe	LivingDNA
Utgåva 2 - 2021-12-25 Christer Carmevik (christer.carmevik@gmail.com)					
Företagets huvudkontor	USA	USA	Israel	USA	UK
Lanserades	2010	2012	2016	2007	2016
Språk	Engelska	Många, bl a Svenska	Många, bl a Svenska	Engelska	Engelska
Antal testade med autosomalt DNA totalt (ISGG Genealogy Wiki November 2021)	~1,4 miljoner	~20 miljoner	~5,2 miljoner	~12 miljoner	~0,3 miljoner
Databasens relevans för svensk DNA-släktforskning	Hög	Hög	Hög	Medel	Låg
Metod för att ta test	Tops på insida av kind	Saliv i lite provrör	Tops på insida av kind	Saliv i lite provrör	Tops på insida av kind
Matchlistan - filtreringsmöjligheter	Ja, flera	Ja, i princip på allt	Ja, i princip på allt	Ja, flera	Nej
Matchlistan - kommentarsmöjlighet	JA	JA	JA	Nej	Nej
Matchlistan - "manuell klustergruppering"	Nej	JA	JA	Nej	Nej
Matchlistan - möjlighet att "stjärnmärka" match	Nej	JA	JA	JA	Nej
Matchlistan - du ser om släkträd finns hos matchen	Ja, men inte hur stort det är	Ja, med antalet personer	Ja, med antalet personer	Nej (har inte "vanligt" släkträd)	Nej, har inte matchträd
Matchlistan - ser storlek på största segment	JA	JA	JA	Nej	Nej
Matchlistan - visar moders- fadersgren (om möjligt)	JA	JA	Nej	JA	Nej
Matchlistan - utmärkning av nya matcher	Nej (felaktiga matchdatum efter algoritmuppdatering)	JA, du ser också om du öppnat matchen eller inte	JA	Nej	Nej
Automatisk funktion för att hitta släktskap med matcher	Nej	JA	JA, men ganska låg andel är korrekta	JA, eget koncept byggt på enbart DNA-informationen. Stämmer dock "sådär".	Nej
Säkerhet - 2-faktors autentisering	Nej	JA	JA	JA	Nej
Kommunikation med andra	E-post	Meddelandetjänst	Meddelandetjänst	Meddelandetjänst	Meddelandetjänst
Visa delade DNA-matchningar	Ja, utan begränsningar vilket gör att man ser många utan att veta hur	Ja, begränsar det till att alla delar minst 20 cM	Ja, och även hur mycket de delar med varandra	Ja, men lite "bökgig"	Nej
Kromosomvisare	JA	Nej	JA	JA	Nej
Visar triangulering på delade matcher	Nej, men går att läsa av genom "trix"	Nej	JA	Ja, om matchen öppnat visning av kromosomdatat	Nej
Matchvärdet direkt användbart i WATO och Shared Centimorgan Project	JA	JA	JA	JA	JA
Autokluster - koppling möjlig mot Genetic Affairs	JA	Nej, tillåter ingen export till tredje part.	Nej	JA	Nej
Autokluster - eget verktyg	Nej	Nej	JA (Men man vill hellre ha alla bolags matcher i samma kluster)	Nej	Nej
Möjlighet att söka efter matcher geografiskt	Nej	Nej, men visar dem i en karta	JA	Ja och visar dem också i en karta	Nej
Släkträdsfunktionen	Ok (om än långsamt)	OK	OK	Saknar "vanligt" träd	Saknar
Möjlighet att ta emot överföring av DNA-data från andra bolag	JA	Nej	JA	Nej	JA
Användbarhet med överfört DNA-data utan verktyg	OK	N/A	Liten	N/A	OK
Tillhandahåller app för smarta telefoner	Nej	JA	JA	JA	Nej
Möjlighet att administrera flera kit på samma konto	Nej, unikt konto för varje person, men samma Epost kan användas på alla konton. Går att starta projekt om man har över 5 kit som då kan administreras.	Ja, andra testade personer kan öppna upp för det i sina kontoinställningar	Ja, varje kit måste dock ligga på ditt konto	Ja (osäker på hur det fungerar)	Nej, unikt konto för varje kit
Datat kan laddas upp till Gedmatch	JA	JA	JA	JA	JA
Test kan nyttjas av polis för att hitta grova brottslingar	Ja, men går att välja bort	Nej	Nej	Nej	Nej
Noterbart!			Går inte köpa loss verktyg om du köpt kitet! Är i princip oanvändbart utan verktyg.		

Brevet till Amerika

Den gamla gården Egeby i Vårdsnäs med utsikt över Järnlunden.
Bild från "Östergötland" av Gidstam.

Åtskilliga var de som valde att lämna fattigdomen i Sverige för att söka sig en bättre tillvaro i Nordamerika från mitten av 1800-talet. Åtskilliga var också de som blev kvar hemma med en saknad efter sina nära och kära. Min farmors farfars föräldrar fick uppleva saknaden här hemma, när de sett tre av sina åtta barn resa över Atlanten för att aldrig mer komma tillbaka till hemmet i Sverige.

Farmors farfars far Sven Persson föddes i Horn 1796. 1818 gifte han sig med Inga Catharina Jonsdotter född 1799 i Södra Vi. Paret fick samman-

lagt 10 barn, men två dog unga. Familjen hamnade 1843 i Egeby i Vårdsnäs socken en bit längre norrut i landskapet. Här var Sven arrendator.

Senare bodde de i Sundsmåla och Skillberga i socknen. De sista åren av sina liv tillbringade Sven och Inga i den s k Sjöstugan under Brokind, vackert belägen vid sjön Lilla Rängen.

Sven och Inga var glada över sin barnaskara. Den stora sorgen kom, när barnen började lämna hemtrakten för att emigrera till Amerika. Av de åtta barnen var det 3 st som for över Atlanten medan föräldrarna levde. Kanske var det en liten tröst att alla inte hann fara iväg innan föräldrarna var borta. 1851-1852 emigrerade en dotter och två söner. Anders Petter (som brevet är adresserat till) bosatte sig i Andover, Illinois och brodern Sven i Cambridge ca 10 mil därifrån. Bägge blev bönder. Två döttrar och en son for 1862-1870, men då var bägge föräldrarna döda. En dotter gifte sig med en glasblåsare i Hammar och flyttade senare till Finland. Kvar i Sverige blev yngste sonen Alfred.

Man kan dra slutsatsen att Sven visste om de andra barnens resplaner. Även Alfred planerade ju att flytta långt hemifrån. Av hans resa blev intet på grund av pengabrist. Han

blev arrendator och rättare på flera gårdar i Linköpingstrakten. Han hamnade till sist som arrendator i Noby i Malmslätt. Han dog 1928 i Linköping. Arrendet i Noby övertogs av sonen Carl. Att Alfred blev hemma fick ju till följd att jag sitter här nu och berättar för er om Svens brev till sonen Anders Petter i Amerika.

Alfred Svensson och hustrun Tilda Wallerstedt. Privat foto.

Anders Petters bror Sven och syster Sara åkte i ett större sällskap - först till Motala. Därifrån reste de med ångbåt till Göteborg (Göta Kanal). Där stannade sällskapet i två veckor. Resan över Atlanten gick med ett segelfartyg. Totalt tog resan 3 månader, varav 7 veckor till havs. De återförenades i Andover med Anders Petter.

Berit Ekberg

Vårdsnäs kyrka.
Foto: Berit Ekberg.

LK Pension & Trygghet

Lasse Karlsson 072-321 61 59
Pensionshjälp ☒ Familjejuridik

Medlemsrabatt på Släkthistoriskt Forum

Som medlem i Tranås/Ydre Släktforskarför-
ening får du 100:- rabatt när du prenumererar
på Släkthistoriskt Forum. Kontakta någon i
styrelsen så får du den rabatt-kod som skall
användas.

-- Brevet från Sven Persson till Anders Petter --

Sjöstugan den 1e juni 1858

Älskade Barn och Barnbarn, och andra släktingar och vänner.

Vi önska Eder både timplig och evinnerlig hwälfärd, och denna önskan kommer från djupet af våra hjertann. Först ett tack för det kärkomna brevet vi erhöilo den 11 februari. Vi läste – Gud ske lof – att Ni ha helsan och må bra. Hvad mera kan man önska i detta jordelöfvet?

Men det som glädjer oss i vårt innersta är att Ni icke har glömt Honom som har skapat och väglett och fortfarande skyddar Er från allt ont. När vi läste Edert brev runno tårarna som regndroppar från våra ögon och också från ögonen på Edra bröder och syst-rar, och också från många som hört eller läst det, och detta af glädje öfver att Gud har i sin nåd hjälpt Er, och att Ni inte har glömt oss på vår ålderdom.

Älskade Barn, Ni är så nära våra hjertann att Er mor och jag ofta tala med Er i våra drömmar, men när vi vakna är glädjen gången.

Ja, kära barn vi tacka Eder för de möjligheter Ni önska gifva oss, men troligen äro Edra försök förgäfves. ty när vi hade be-kommit Edert bref gick Eder moder följande dag till Horn och Skålefall för att klara ut en del uttryck i brevet, men däraf vart intet.

Josefine hade fått löfte att resa detta år om Hallgren hade kunnat hjälpa henne med 100 Rdr, men efterson han inte kunde så blef deraf intet eftersom det är ont om penningar i Sverige så att många nu får gå från sitt om hvilka sådant ej kunnat tänkas. Josefine arbetar vid Södersholm i Södra Vi hos Hallgrens sedan Caroline gift sig. Ni säga att Ni inte kunna gissa hvem hennes make är. Han är glasblåsare. De bo i en socken som heter Hammar och hans namn är Törstensson. Wilhelm arbetar i Skillberga hos Nils Petter Jönsson och Sofia arbetar i Brokänd. Alfred arbetar i Ullevi, St. Lars socken hos Erker som bodde i Bestorp. Så vår säd är vidt spridd öfver verlden. Men jag tror att där du har ditt bröd det är där du skall vara.

Jöns Jönssons hustru i Skillberga, Maja Stina, är död liksom fabrikören i Saxtorp och många andra som jag ej kan upp-räkna. Innesluter ett bref från Eder sväger Törstensson. Anna Sofia är mycket skicklig i att väfva på en fabrik, också i att sy. Flickora beder att Ni skall låta dem få veta i Edert nästa bref hvad kvinnfolket ha att göra för det mesta, - om det är Guds mening att de skola resa nästa vår.

Jag skulle också vilja veta hvad som menas med en "Acre" på vårt språk och också huru många slags sädeslag Du brukar. Jag skulle också vilja veta huru många slags husdjur Du har. Och Gustaf, jag tror inte han har mer än en häst. Låt oss veta i Ditt nästa bref. Hvad Sara Christina anbelangar äro vi kunniga.

Ditt sista bref kom fyra dagar efter Anderssons bref och nu kom Ditt bref utan kostnad till kontoret i Brokänd. I tre års tid hafva vi fått dem där och jag får bud från Inspektorn att komma och hämta bref. Han tror, liksom jag, att det är inte den minsta gåfvan, och så är det. När vi hafva glädjen veta att där finnes bref från Eder går jag med lätta steg, som i ungdomens dag, ty jag kan icke säga såsom Jakob gjorde i gångna tider om sin son Josef "Det är nog att min son lefver; jag skall fara och se honom," eftersom det är alltför långt för mig. Men när jag ser ditt namn under ditt bref gör jag som de tre judiska systrarna gjorde när de ville bli döpta, de kysste namnet Jesus. Också så hafver jag kysst ditt namn, när jag varit ensam. Allt är här sig likt, men de som äro fjärran tyckes närmare våra hjertann än dem med hvilka vi kunna tala.

Jag har länge tänkt skriva, men eftersom jag inte har fått några upplysningar af Bard utan haver väntat på att få läget klar-gjort hafver jag intet skrivit, och nu är där ingen ursäkt.

Men, käre Anders Petter, om Du på något sätt kunde hjälpa din broder Alfred, som är så angelägen om att resa till Amerika att han säger "Om jag vore der, skulle jag snart betalt resan sjelf, men de som skulle kunna hjälpa vill icke ty de äro mer rädda nu än tillförne att de icke skola få pengarne igen." Alfred är rädd att han blir lemnad ensam här eftersom hans förtjenst inte räcker till mer än hans kläder, och också för oss är det en svårighet. Mat kan jag, Gudskelef, skaffa så länge jag har helsan. Med kläderna är det annorlunda. Gud velsigne Dig för de vänliga löftena i Dina bref. Jag befaller Dig och de andra i Guds nåd både nu och evinnerligen när vi, som vi hoppas, mötas på andra sidan grafven och se hvarandra igen.

Nå, för denna gången hafver jag ingenting mer att skriva, men skulle Du vilja vara snäll och skriva så snart som möjligt sedan du bekommit detta bref och sedan två gånger om året. Vi sända våra hjertligaste kära hälsningar från oss och alla Dina bröder och systrar och äfven från Andersson i Skillberga. Han tror han skall resa nästa vår. Vi sända också det hjärtligaste hälsningar till Strid och hans familj, och tacka honom för hans hälsning till oss. Ursäktä min dåliga handstil, för jag är för gammal för att skriva. Mina händer är stela, som Du förstår. Jag har skrivit detta sjelf. Adjö för den här gången, kanske för sista gången i denna verlden.

Din Fader och Moder

Sven Persson

Inga Karin Jons Dotter

DE FLESTA VÄLJER ARKIVDIGITAL

ArkivDigital är populärast bland släktforskare i Sverige. En komplett tjänst som har källmaterialet och registren du behöver, exempelvis kyrkböcker och bouppteckningar

för hela Sverige. Plus möjligheten att bygga egna släkträd. Prova en månad för 395 kronor. Ett år kostar 1895 kronor. Läs mer på www.arkivdigital.se.

Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet till historiker, släkt- och hembygdsforskare och andra som vill studera källorna i original.

Seglingsolyckan på Sommen 1923

För några år sedan köpte min son och hans sambo ett gammalt hus i Tranås. Ett vackert hus med vackra uthus och en lika vacker trädgård. En trädgård med gamla fruktträd och andra blommande träd och buskar. Det krävdes dock en hel del renovering och under tiden uppkom frågor och funderingar kring huset och dess historia.

TV-programmet "Det sitter i väggarna" har väckt många intresse för huset eller gården man bor i, och så gjorde det även hos dessa båda ungdomar. När var det byggt, vem hade byggt det och vilka människor hade bott där, var frågor som dök upp. Släktforskare som jag är var det inte svårt att få också mig intresserad och så var forskningen igång.

Huset var byggt i början av 1900-talet, det kunde man få veta genom kommunkontoret. Sen var det bara att börja söka i kyrkböckerna efter personerna som bott där och om det fanns någon särskilt händelse förknippad med huset. Det var då jag hittade det tragiska som hänt i familjen, som bestod av far och mor och sju barn. Jag läste att äldsta sonen Karl Erik Karlsson avlidit den 3 juni 1923. Han var född 1899 och blev alltså bara 24 år. Naturligtvis blev jag nyfiken och ville veta vad som hände honom. Jag letade mig fram till dödboken och läste där följande: "Karl Erik Karlsson handelsbiträde, fr kv. Svalan 2," och i kolumnen för dödsorsak stod "Submersio, (drunkning) vid segelycka å Sommen". Oj vad tragiskt tänkte jag medan min blick föll då på vad som stod på raden ovanför. Där var samma dödsorsak inskriven, liksom på raden ovanför och raden ovanför. Fyra ungdomar hade alltså omkommit på Sommen i samband med segling. Fyra unga människor i 20 årsåldern. Det här måste finnas någon som hört talas om tänkte jag. Säkraste källan för att få ett snabbt svar är nu för tiden Facebook, så jag slängde ut en fråga om någon kände till något om en seglingsolycka 1923. Svaret kom snabbt och efter ett par dagar hade jag ett litet häfte med "En sång om Den hemiska drunkningsolyckan på sjön Sommen" av Ede, i min hand. Sju verser beskrev den tragiska händelsen denna vackra försommardag. Jag läste och läste med tårar i ögonen om dessa stackars ungdomar. Två förälskade par som skulle njuta av en segeltur på Som-

En av artiklarna i Tranås-Posten i samband med den tragiska olyckan.

men, där utgången blev en tragedi. Men jag var inte nöjd med bara dessa fina verser, jag ville veta mer. Så jag hoppades hitta något i de lokala tidningarna om händelsen. Jodå i Tranås-Posten fanns hela olyckan detaljerat beskriven om vad som hände den 3 juni 1923.

Det hade regnat under natten och även förmiddagen var regntung men under eftermiddagen klarnade det upp och människor började ge sig ut för att njuta av dagen.

"Den ena puttrande motorbåten efter den andra söker sig ut genom den vindlande Svartån ut till sjöns öppna yta" skriver tidningen. På Hättebaden är det liv och rörelse och nästan varje bord är upptaget av gäster. Två segelbåtar med vita segel ligger i viken och väntar på vind. Efter en stund kommer en kraftig "körare" och båterna glider ut på sjön. Men de har inte kommit långt förrän svarta moln tornar upp sig på himlen, vinden ökar och sjögången växer och vattnet får vitfräsande kammar. Den ena segelbåten har nästan hunnit över till sjöns

andra sida och man hör de glada ungdomarnas prat och skratt. Men så är olyckan framme och fyra unga levnadsglada människor försvinner i djupet, skriver tidningen. En av de som befann sig i den andra båten, hr Sällqvist vid Hälsans mineralvattenfabrik, säger sig ha sett att en av flickorna, Vera Spångberg satt vid rodet samt att en av männen rest sig upp i båten för att antingen reva storseglet eller fira ned det. Men inget blev gjort eftersom stormen vräkte omkull båten som sen åter reste sig på rätt köl för att sen sugas ner i sjön och försvinna.

Vid Hättebaden uppstod stor förvirring bland folket då inga större sjödugliga motorbåtar fanns att tillgå. Som tur var kom häradsarkivare Mårtensson med sin snabba motorbåt "Libelle" och han begavs sig tillsammans med många andra båtar ut mot Blåvikslandet till olycksplatsen. Dock var allt sökande efter de omkomna utan resultat. Inte ett spår av den försvunna båten gick att finna. Draggingarna efter de omkomna började redan någon timma efter olyckan. Stadsfiskal F.O. Gustafsson och landsfiskal J. Lindefeldt begav sig ut till olycksplatsen för att organisera sökandet. Vid mörkrets inbrott avbröts sökandet men återupptogs kl. 2 på natten igen. Sökandet fortsatte under hela dagen och upp emot 30 båtar deltog. Tidningen beskriver detaljerat hur draggingen gick till och vilka primitiva redskap som användes.

Under dagens sökande hade en familj bjudit de arbetande männen på kaffe och smörgåsar. Då man äntligen hittade båten och kunde få upp den till ytan visade det sig att endast två av de drunknade fanns på båten, Sven West och Olga Johansson båda omfamnande varandra. Många frivilliga deltog i draggandet som nu fortsatte för att finna de ytterligare två. Inte förrän kl 9 på kvällen, då man tänkte avsluta sökandet påträffades Erik Karlsson och Vera Spångberg och även dessa två omfamnade varandra. Man spekulerade i om Erik hade försökt rädda Vera eftersom han var simkunnig.

Alla fyra fördes till ett av sorgehusen i Tranås Kvarn, där man berett ett viloställe för de omkomna. Där sveptes de i vita blomsterbeströdda kistor i ett särskilt rum fram till begravnings-

dagen. Tidningen skriver: ”Det vilar stilla frid över ansiktena, täljande om, att endast några få ångestfyllda ögonblick föregått deras död.”

”Vi kunna ej bättre avsluta denna artikel än att uttala ett varmt tack från alla samhällsmedlemmars sida, för alla frivilliga hjälpkrafter vid sökandet efter de omkomna. Det var en verklig samhällsgärning, som här utförts av stora skaror, ingen nämnd men heller ingen glömd. Många ha utfört arbetet med verklig ekonomisk uppoffring och det synes oss som om stadens myndigheter på något sätt borde utfinna, icke en ersättning men en uppmuntran för det nedlagda arbetet”.

Uppgiften att den sjunkande båten skulle varit en dålig sjöbåt förnekades av den förre ägaren hr Thure Lund som haft den i tretton år och som är en känd seglare. ”Man är därför böjd att tro på någon medverkande orsak till olyckans hastiga förlopp, någon ren naturkatastrof eller dylikt.” skriver Tranås Posten.

De omkomna ungdomarna var:

Typografen Sven West född 1900 i Skövde 23 år, han var anställd vid ett tryckeri och var högt uppskattad på denna officin. Han var nu vice ordförande i typografklubben.

Fröken Vera Spångberg, född 1904, 19 år, handelsbiträde hos Elin Hagströms affär och känd för sitt stilla och älskliga väsen. Begåvad med en vacker stämma tillhörde hon kyrkokören samt gymnastiksällskapets folkvisekor.

Fröken Olga Johansson, född 1899, 24 år. Hon var anställd på Tranås Vattenkuranstalts gymnastikavdel-

Den vackra minnesstenen som restes på de omkomna ungdomarnas grav. De blommande rhododendronbuskarna ger en fridfull inramning på försommaren.

Foto: Gerd Brisfjord Karlsson.

ning. Hon hade liksom fröken Spångberg ett mjukt och älskligt sätt.

Båtens ägare, handelsbiträdet Erik Karlsson född 1899, 24 år, sedan 11 år anställd hos grosshandlare Gottfr. Carlsson. Han var mycket uppskattad av sin principal och dennes familj för sin villighet och redbarhet. Han var den äldste av sju syskon, av vilka han nu sörjes jämte de förkrossade föräldrarna.

Tranås kommun skänkte en gemensam gravplats för de omkomna och Tranås Posten gjorde insamling till en minnessten som restes på graven.

Avslutningsvis kan man läsa i tidningen:

”De var mycket fästade vid varandra i livet och böra i döden icke skiljas.”

Den som släktforskar vet att man kan hitta vad som helst när man börjar läsa kyrkböcker. Det kan vara både glädje och sorg, precis så som livet

är. Detta vackra hus bar alltså på en oväntat tragisk historia. Året efter Eriks död avled hans moder i TBC och pappan stod ensam med sex barn varav den yngsta endast tre år gammal.

Trots att det nu gått nästan 100 år sen olyckan, är det säkert många i Tranås som hört talas om den här dagen i juni. Många kanske också besökt Tranås kyrkogård och stannat till vid den annorlunda och vackra minnesstenen. När jag var där för något år sedan omfamnades den så vackert av vita rhododendronblommor.

Idag ger huset och trädgården, där Erik bodde, bara trevliga och positiva känslor.

Gerd Brisfjord Karlsson

Källor: Tranås Posten och kyrkböcker.

Några verser av sången som skrevs av ”Ede”

Den hemska drunksolyckan på sjön Sommen

*I vårens ljusa tid då allting knoppas
Och män ’skohjärtat klappar högt av fröjd
Då sökes nöjen, man på glädje hoppas,
Och livet leker, man är glad och nöjd
Då rustas båtarna till seglingsfärden
Och cyklar, bilar ilar bort från sta’n
Son och dotter skyndar ut från härden,
Det söndag är och då är frihetsda’n.*

*Vid sjön Sommens underbara stränder
Tronar Hättö i sin gröna prakt,
Där man möttes, både släkt och fränder
Att skåda skönheten i denna trakt,*

*Men då med ens ett moln på himlen skådar
En storm syns nalkas hotande och vred
En ryslig syn den också straxt bebådar
En segelbåt i djupet drages ned.*

*Hos dessa fyra, som gick bort ur tiden,
Fanns ungdomskraft och även framtidshopp
Men i sin ungdom kom de bort från striden
Fast deras kärlek var en vårens knopp.
I stillhet lägges de på kyrkogården
Tätt till varandra vila de nu få,
Men deras namn de finns på minnesvården
Till brudpar döden gjorde dem ändå.*

Ryttaren som återvände hem efter 21 år

Året var 1674 i den gamla anrika skattegården Vinnerrum, belägen i Asby socken uti Ydre härad. Riksdagsman Sven Pedersson och hans hustru Ingeborg Persdotter hade sedan tidigare två söner och två döttrar och väntade nu sitt femte barn. Den 5 april föddes sonen Nils, som skulle få uppleva mer dramatiska händelser i sitt liv än de flesta får göra.

Gården Vinnerrum i Asby socken, där Nils Winberg föddes. Foto: Lasse K.

Nils växte upp i Vinnerrum och eftersom äldste brodern Per skulle ta över gården var han tvungen att söka sig någon annanstans för att bilda familj. Sverige hade genom ett antal framgångsrika krig blivit en stormakt med Europas största utbildade armé. Armén lockade många unga män, så också Nils Svensson. Han fick veta att ryttaren vid Hults rusthåll i grannsocknen Norra Vi skulle sluta. Hult låg endast två kilometer från Vinnerrum, så Nils kände säkert väl till förhållandena där. På rusthållet fanns också Maria, dotter till gamle rusthållaren Måns Berentsson. Maria var ett lämpligt parti och paret gifte sig 1697, strax efter att Nils tillträtt som ryttare på rusthållet. Under Hult fanns ett ryttartorp som kallades Lycke men Nils och Maria flyttade troligen strax efter giftermålet in på en del av själva gården som då ägdes av Marias föräldrar.

De första åren i armén var lugna med mönstring och lite övningar och 1699 föddes parets första barn Måns. Nils tillhörde som ryttare Vifolka kompani som var en del av Östgöta kavalleriregemente. Regimentet hade sitt ursprung i den ryttarfana som sattes upp i Östergötland på 1550-talet och bestod av åtta kompanier med vardera 125 ryttare.

Stora nordiska kriget startade

Sveriges framgångar som stormakt var givetvis inte väl sedda av grannländerna och i mars 1700 gick Danmark, Sachsen och Ryssland till angrepp på olika fronter. Det stora nordiska kriget, som skulle vara i över 20 år, hade börjat. Det var dags för Nils att på allvar börja tjänstgöra som soldat. I april marscherade regementet söderut för att möta den danska armén och i slutet av juli månad skeppades man över Öresund tillsammans med 4000 övriga svenska soldater. En transport som assisterades av Englands och Nederländernas flottor som var allierade med Sverige. Efter en kort tids mindre strider gav Fredrik av Danmark upp och skrev under ett fredsavtal. Östgöta kavalleriregemente fraktades tillbaka över sundet, kunde marschera norrut och strax innan nyåret 1701 var Nils Svensson hemma i Hult hos Maria och sonen.

Nils fick några månader hemma hos familjen, men sedan krävde det fortsätta kriget hans medverkan. Regimentet blev kommenderat till Bråviken för att kunna skeppas över till Estland och sedan sättas in i striderna mot Polen, Sachsen och Ryssland. Valborg 1701 lämnade Nils Svensson hemmet i Hult och i slutet av maj skedde transporten över Östersjön "Östgötaryttarna lämnade hembygdens stränder, som de flesta aldrig skulle återse".

Ryttarnas utrustning

Som ryttare vid kavalleriregementet var Nils klädd i en blå långrock av älgskinn. Under rocken bar ryttarna en skinnväst med långa armar som var gjord i bock- eller renskinn, under västen hade de en linneskjorta med snörning i halsen och armarna. Byxorna var gjorda i skinn (antingen älg-, bock- eller renskinn) och på huvudet hade de antingen karpuser eller den trekantiga svarta hatten. Utöver det hade de en slängkappa och en vit eller svart halsduk. På fötterna hade ryttarna höga kragstövlar i läder och innanför stövlarna var det dubbla strumpor, ullstrumpor underst och över det en stövelstrumpa. Handskarna var gjorda av älgskinn. Utöver det skulle ryttaren i de två packfickorna på hästen medföra extra kläder och övrig nödvändig utrustning för att klara livet i fält. Enligt Karl XI:s exercisreglemente beväpnades den karolinska

ryttaren med en värja från Wira bruk. Karbinen hängde över vänster axel och de två pistolerna var nedstuckna framför sadeln. En ammunitionsväska av svart läder bars på ryggen. Ryttarna var också utrustade med ett bröstharnesk som skydd mot kulorna, men detta försvann mer och mer eftersom det var klumpigt att bära.

Östgöta kavalleriregemente tillsammans med stora delar av övriga armén marscherade från Estland söderut, genom Lettland och Litauen till Polen. Utmed vägen blev de hela tiden störda av mindre fientliga angrepp. I Riga exploderade ett krutförråd vilket förstörde mycket material och skrämde många hästar till flykt. Livsmedel förstördes och hela byar brändes upp för att försvåra svenskarernas framryckning. Vid Kliszow i södra Polen blev det en stor sammandrabbning i juli 1702. Östgöta kavalleriregemente led stora förluster men

Den uniform som ryttarna vid Östgöta kavalleriregemente bar i början av 1700-talet. Bild från "Svenska Arméns uniformer" av Christian Braunstein.

svenska armén som helhet kunde till slut fira en fullständig seger. Man marscherade in i fiendelägret och "Hans Maj:t lät med pukor och trumpeter spela en Frögde- och Seger-sång".

Avancerar till korpral

De följande åren bestod av fälttåg kors och tvärs genom främst Polen och Sachsen, med både mindre sammandrabbningar och större slag. Nils Svensson och hans ryttarförband drabbades ofta av stora förluster eftersom de hade utsatta positioner vid striderna. Nils själv visade stort mod och duglighet och befordrades i februari 1704 till korpral. Han tog i samband med det soldatnamnet Winberg och fick ett år senare befälet över en grupp på drygt 40 ryttare och annat manskap. I och med detta fick han flera förmåner än som menig.

Det var inte bara fiendens angrepp som prövade de svenska soldaterna. Kölden vintertid, brist på mat ibland, skador och alla upptänkliga sjukdomar. På hösten 1704 var hälsotillståndet dåligt inom hela armén, även vid Östgöta kavalleriregemente där vid samma tillfälle 15 officerare, 130 ryttare och 49 hästar var sjuka. En korpral berättar i sina memoarer att anledningen till sjukligheten var att ryttarna föråt sig på plommon (!) varav det fanns ett överflöd av.

Svenskarna besegrade Polen och Sachsen och i augusti 1707 marscherade armén mot Ryssland. Efter att ha vunnit ett par viktiga slag följande år fick Östgöta kavalleriregemente ett stort erkännande för insatserna. Ryssarna själva förklarade sitt nederlag, efter att ha mött östgöta-ryttarna, med att "Vi hade mot oss svenska arméns elittrupper" och "Östgiotherna hade de starkaste och skönaste hästar i hela kavalleriet".

Slaget vid Poltava

På hösten 1708 tågade armén mot Ukraina. Den följande vintern bjöd på en ohyggligt stark köld. Många svenska soldater dog eller förfrös ar-

Östgöta kavalleriregementes standar.
Bild från "Östgöta kavalleriregemente i Karl XII:s krig" av Waldemar Stenhammar.

mar och ben. Det var en försvagad svensk krigsmakt som gick sitt öde tillmötes. Målet för Karl XII:s armé var Poltava, en av Rysslands viktigaste fästningar. Det avgörande slaget ägde rum 28 juni 1709. Försummelse och felaktiga beslut av de högre officerarna (enligt de flesta bedömare) i den svenska armén gjorde att slaget förlorades. Östgöta kavalleriregemente gjorde en kraftfull insats som räddade armén från fullständig katastrof. "Spillrorna av Karl XII:s stolta, hittills obesegrade armé utkämpade sin sista hopplösa strid". Några dagar senare kapitulerade den svenska armén och de återstående överlevarna i Östgöta kavalleriregemente, däribland Nils Svensson Winberg, tillfångatogs. Fångarna transporterades senare till Moskva och visades upp under nedlåtande former den 22 december. Nils och hans kvarvarande kamrater placerades sedan i något av Rysslands beryktade fångläger. Framför sig hade de år av umbäranden med svält, misshandel och förnedring, vilket de flesta inte överlevde.

Hemma i Sverige

Några månader efter att Nils lämnat hemmet i Hult, föddes hans andra son som också fick namnet Nils. Maria hade det säkert bättre än de flesta

hemmavarande soldathustrur, eftersom hennes föräldrar och brodern Zachris fanns på samma gård. Men det kändes säkert ensamt många gånger och efter ett par år föll hon för frestelsen och gick i säng med drängen Jon Jönsson som arbetade på gården. Ryktet om detta spred sig och när Nils Svenssons broder Per i Vannersrum fick veta det, stämde han Maria och drängen inför Ydre häradsrätt. Rätten tog upp målet på hösttinget och fann paret skyldiga till enkelt hor. Frågan om straff för Maria skulle tas upp på nästa ting i avvaktan på att Nils Svensson tillskrevs och fick möjlighet att förlåta hustrun. Drängen Jon Jönsson dömdes till pengaböter. Eftersom han inte kunde betala dessa omvandlades straffet till gatulopp. Detta innebar att cirka 50 män ställdes upp i två rader, försedda med spön eller käppar. Den dömde skulle sen med bar rygg gå ett antal gånger mellan raderna samtidigt som han slogs med spöna. Ett straff som säkert i värsta fall kunde leda till döden.

Som ett resultat av Maria och Jons förbindelse, föddes i slutet av året sonen Hans. Om Hans blev vuxen och vad som senare hände honom är oklart, inga noteringar har gått att finna. Vid nästa ting hade man inte fått någon kontakt med Nils så rätten dömde Maria till en pengabot, vilken hennes mamma gick i borgen för så att hon skulle slippa få det omvandlat till fängelse på vatten och bröd.

Med ledning av domstolsnoteringar vet man att Maria samt Nils broder Per hade brevkontakt med honom, bland annat i samband med Nils och Pers faders bortgång 1707. De tyder också på att Maria hade fått förlåtelse för sitt snedsteg. Men efter Poltava 1709 hade ingen här hemma hört något från honom. På en fånglista till regementet från Moskva 1711 finns Nils Winberg upptagen som levande men därefter finns inga signaler om detta. Tvärtom kunde 1715 en hemkommen rymling från Ryssland be-

Aronssons
Blomsterhandel

Storgatan 36, Tranås
Tel 0140-12736
www.aronssonsblommor.se

FOTOGRAF
ERIK HELLQUIST

Storgatan 40, TRANÅS
www.erikhellquist.nu

Hults norrgård i Norra Vi som ligger på den plats där alla gårdar i Hult låg samlade före storskiftet i slutet av 1700-talet. Även Rusthållet (södergården) där Nils och hans familj bodde låg på denna plats. Foto: Lasse Karlsson.

rätta att Nils förmodligen inte levde längre.

Maria blev därför alltmer övertygad om att hon aldrig mer skulle få återse sin make. Julen 1717 inledde hon en förbindelse med Anders Amundsson från Herbergshult som arbetade som gårdsfogde på Ribbingshof. Friherrinnan Printsenskiöld på herrgården uppmärksammade detta och stämde paret inför tinget. De berättade för Ydre häradsrätt att Maria var havande och att de båda ville äkta varandra. Maria och Anders ville också ansöka hos Kongl. Maj:t om att Marias tidigare äktenskap skulle upplösas eftersom Nils Winberg med all sannolikhet inte var i livet. De ville också därefter få tillstånd att gifta sig. Maria och Anders fick efter flera prövningar lov till detta och gifte sig i december 1719. De hade då redan sonen Karl och drygt ett år senare föddes dottern Elisabeth.

Nils Winberg återvänder

Men Nils Winberg levde fortfarande. Han tillhörde en liten grupp på sju ryttare från Östgöta kavalleriregemente som överlevt åren i rysk fång-

enskap. I november 1721 nåddes de svenska fångarna av budskapet om att ett fredsavtal var slutet. De släpptes ur fångenskapen och ett halvår senare stod ryska skepp för transporten över Östersjön till Sverige. I slutet av maj 1722 skrevs Nils in i rullorna över återvändande krigsfångar. Man noterade att han tjänstgjort i närmare 28 år, att han var blesserad (skadad) och att han fick tillåtelse till avsked med underhåll från regementet.

Man kan bara ana vilken uppståndelse det blev på Hults rusthåll i Norra Vi, när Nils dök upp efter att ha varit borta i 21 år. Inte minst för Maria som för länge sedan gett upp hoppet om att få återse honom och som dessutom hade en ny familj. Efter den första uppståndelsen krävde nu Nils att få tillbaka sin hustru liksom den överlevande sonen Nils, nu över 20 år gammal, och som han nu fått träffa för första gången. Nils Winberg och Anders Amundsson insåg att den uppkomna situationen måste lösas på något sätt och männen enades om ett avtal. Avtalet innebar att Nils skulle få tillbaka sin hustru,

att Maria och Anders son Karl skulle flytta iväg med fadern, medan dottern Elisabeth skulle stanna kvar i Hult. Frågan hänsköts sedan till häradsrätten som godkände avtalet och samtidigt slog fast att Maria skulle fortsatt åtnjuta rätt till morgongåva eftersom Nils förlåtit hennes otrohet. Rätten bestämde också att sonen Karl skulle ha arvsrätt efter fadern och dottern Elisabeth efter modern.

Nils hade mycket annat att ordna med efter hemkomsten, bland annat sin arvslott efter fadern vilket han var tvungen att föra till tinget för att få rätsida på. Sämjan med grannarna var inte heller alltid den bästa, vilket följande utdrag ur Ydre häradsrätts dombok 1736 vittnar om: ”Samtliga åborna i Hult begärde att ärhålla förbud, thet att deras granne Corporalen Nils Winberg ej måtte tillåtas at hafva några getter, emedan the gör mycken skada på deras åkrar och ängar – Rätten beslutade om 40 Cr i vite”

Nils och Maria fick ytterligare två söner; Lars och Magnus, den senare dog endast ett par veckor gammal. Nils Winberg levde, trots sitt hårda liv, till 1740. Maria överlevde honom med många år, ända till 1764. Rusthållet stannade kvar i familjen. Först genom yngste sonen Lars Nilsson Winberg och sedan genom dennes son Sven Larsson Winberg. Säkert berättades det under många kvällar vid brasans sken om de bedrifter som förfadern Nils Winberg utförde i krigen mot arvsfienden Ryssland och kanske kunde han från sin himmel, med ett belåtet leende, lyssna till dessa.

Lasse Karlsson

Källor: "Östgöta kavalleriregemente i Karl XII:s krig" av Waldemar Stenhammar, "Ydre torp och gårdar" av Olov Mattsson, "Leonard Kaggs dagbok 1698-1722", "Utblick från en gård i Norra Vi" av Tony Hagström, "Svenska Arméns uniformer" av Christian Braunstein, Domböcker vid Ydre häradsrätt, Militära rullor och Kyrkböcker.

Ett stort Tack!

Styrelsen vill rikta ett varmt tack till våra annonsörer för ert stöd till föreningens verksamhet.

Vi vill också tacka de personer, ingen nämnd och ingen glömd, som på ett eller annat sätt skänker gåvor till föreningen.

Digitala möten

Under de två åren med pandemin har digitala möten varit ett sätt för oss i Släktforskarföreningen att bibehålla en viss verksamhet. Ett sätt att hålla kontakt med medlemmar, samt att erbjuda föredrag inom olika områden. Nackdelen har varit att flera medlemmar känner sig osäkra på den nya tekniken. Fördelen har varit att många ändå har lärt sig klara av utmaningarna och att vi sett nya möjligheter med kontakt på distans. Medlemmar med långa reseavstånd har kunnat delta i aktiviteter. Vår framtida verksamhet kommer därför att bli en kombination av fysiska och digitala möten.

Vi har genomfört ett antal **digitala forskarcafé** där flera medlemmar deltagit och vi har haft givande diskussioner och erfarenhetsutbyten. Dessa kommer vi att fortsätta med. Det handlar alltså om diskussionsmöten där alla kan bidra med tankar och idéer. Både du som nybörjare och du som är en "gammal" forskarräv är välkommen! Vid ett par av mötena har vi ett tema, men vi tar upp även andra frågor och funderingar inom släktforskningen. Följande forskarcafé är hittills planerade i vår.

Onsdagen 16 februari. Vi pratar om allt möjligt.

Tisdagen 1 mars. Tema: Vad hittar man i Riksarkivets digitala forskarsal (Svar).

Onsdagen 30 mars. Vi pratar om allt möjligt.

Mötena genomförs via programmet Zoom och vi håller på mellan klockan 18.30 och 20.00.

Anmäl dig senast klockan 12.00 samma dag som mötet, till lassektranas@gmail.com

Du som känner dig osäker på tekniken, slå gärna en signal till någon i styrelsen så får du lite råd och information. Vi kommer också att lägga in lite digital handledning på hemsidan.

Eventuellt blir det ytterligare digitala möten/föredrag. Håll koll i mailen från oss och på hemsidan!

Första fem i riksdagen

1921 ägde det första riksdagsvalet rum där kvinnor var såväl röstberättigade som valbara. Fem kvinnor valdes in i riksdagen: Elisabeth Tamm, Nelly Thüring, Bertha Wellin, Kerstin Hesselgren och Agda Östlund.

Den nya riksdagens öppningssammanträde var den 10 januari 1922. Nedanstående citat visar att det var en ovan situation för männen som vant sig vid att regera utan någon medverkan av kvinnor. I första kammaren, där Kerstin Hesselgren tagit plats som första och enda kvinna, välkomnades ledamöterna av talmannen som konstaterade att:

"Denna riksdag är ju i det hänseendet anmärkningsvärd, att nu för första gången en kvinna tagit plats ibland oss. Jag ber att få hälsa henne välkommen och uttala den livliga förhoppningen, att hennes arbete här må bli tillfredsställande och oss till gagn. Jag hoppas, att hon icke tager illa upp, om jag, åtminstone så länge hon är ensam i sitt slag i kammaren, fortfarande gentemot kammaren begagnar mig av den gamla titulaturen. Mina herrar! Jag ber att få tillönska Eder alla ett gott nytt år,

goda arbetskrifter och ett gott arbetsresultat."

Riksdagspionjärernas första kamp: Barnmorskornas löner

De första kvinnorna i riksdagen tillhörde helt olika ideologier. Men när det kom ett förslag om att sänka barnmorskornas löner valde de att gå ihop över partigränserna. Och deras expertis skulle visa sig viktig.

Kerstin Hesselgren
Liberalerna

Bertha Wellin
Högern

– De fick förklara för riksdagsledamöterna hur det egentligen var att arbeta som barnmorska, säger Camilla Norrbin, historiker, i dokumentären "Första fem" som premiärvisades hösten 2021.

De första fem riksdagskvinnorna i Sverige valde trots sina ideologiska skillnader att samordna sig när riksdagen föreslog en lönesänkning för barnmorskor.

– Det fanns ju några kvinnor i riksdagen som förmodligen var några av landets mest insatta i barnmorskornas villkor, skulle jag säga. Det var Bertha Wellin, som hade stenkoll på alla sjuksköterskor och det var Kerstin Hesselgren som var yrkesinspektris sedan innan, berättar Sara Heyman, i dokumentären.

– Det fanns ju några kvinnor i riksdagen som förmodligen var några av landets mest insatta i barnmorskornas villkor, skulle jag säga. Det var Bertha Wellin, som hade stenkoll på alla sjuksköterskor och det var Kerstin Hesselgren som var yrkesinspektris sedan innan, berättar Sara Heyman, i dokumentären.

"Smular sönder argumenten"

Barnmorskorna hade en liten fast lön och ett lönetillägg, som statsutskottet ville minska med 50 kronor. Ett av argumenten för en lönesänkning var att barnmorskorna kunde utföra andra tjänster, som skurning och tvätt. Kerstin Hesselgren upplyste då övriga riksdagen i sitt anförande om att barnmorskor inte fick arbeta med sina händer på det sättet. De var tvungna att hålla händerna hela och rena.

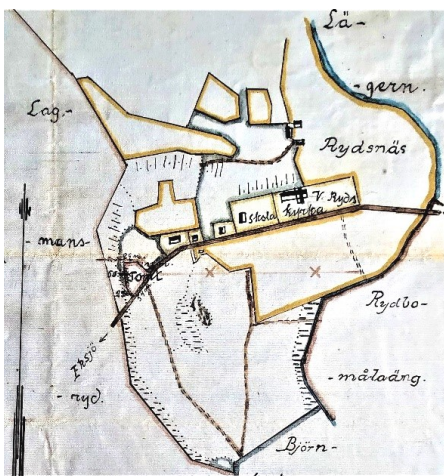
– De smular sönder de här argumenten på flera ledder skulle jag säga, säger Sara Heyman.

Riksdagskvinnornas argument vägde tungt och de vann omröstningen.

Lasse Karlsson

Tallgården i Västra Ryd

Vad kan ett eternithus som vårt berättas för historia? Det var den frågan jag ställde mig när vi sommaren 2020 flyttade in. Som nyinflyttad i Ydre har jag inte heller någon förkunskap utan det blir ett givet fall för forskning. På en vägg i en av "kattvindarna" står ägarna uppskrivna. Det första namnet Gerda Fält stämmer också med de handlingar som följt med i köpet. Första handlingen är från 1928 och är en karta över prästbostället Rydsnäs 1:1 den andra är från 1957 och behandlar friköpandet av tomten från Linköpings stift.

Kartskiss från 1928 bland fastighetens handlingar.

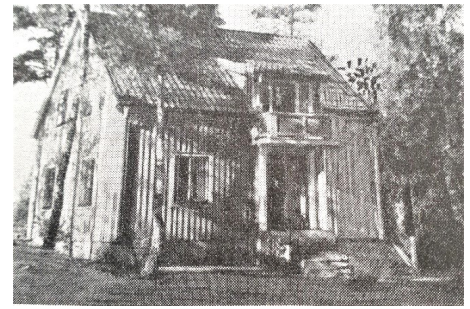
Jag letar rätt på Gerda F i husförhörslängder och församlingsböcker för att få en fylligare bild. Då det anges i våra köpehandlingar att huset ska vara byggt 1934 så börjar vi vår sökning där. Mycket riktigt, november -34 flyttar Gerda, född 1890 in med sin far Johan August född 1859. Med andra ord så är hon då 44 och han 75 år. Hon står som ägare och han som arbetare. I huset har dom också en inneboende, småskollärarinnan Tekla Maria Andersson född 1874 och börjig från HäradsHAMMAR. Så spännande att en kvinna med sin far står

som ägarinna för ett nybyggt hus tänkte jag, hur kan man förstå det?

Så började min sökning bakåt för att se hur historien kring far och dotter sett ut. Det ska visa sig bli en hel del boplatser från 1882 då Johan August Johansson anlände till Västra Ryd från Hult. Han gifte sig med Emma Åberg född 1869 från Västra Ryd. Första barnet, Elin Maria föddes 1887 och Gerda Charlotta, vår husägare, föddes 1890. Därefter kom två pojkar Johan Gustav född 1892 och Karl August Algot född 1894. Dom bodde i torpet Ängalund som låg under Katebo i närheten av Lägern. 1896 drabbades familjen av en tragedi, mamma Emma avled och dödboken berättar att hon avled av slag, dvs någon form av stroke. Det här skedde i samband med en femte barnsäng. Gustav föddes men blev bara halvåret innan hans tid var till ända.

Johan håller ihop familjen och flyttar 1907 till Orrhemmet under Arnarp. Efter 3 år händer något och familjen skingras. Gerda flyttar till Tunarp och börjar som piga 20 år gammal. Där blir hon kvar och får titeln hushållerska i Församlingsboken 1912-19. Hennes syster har också börjat jobba på Tunarp och båda får efternamnet Johansson överstruket och i stället står där Fält. Systemen gifte sig och flyttar 1917. Även Gerda försvinner från Tunarp och jag hittar henne på flera olika håll innan det slutligen blir Tallgården 1934.

I det här läget pratar jag med två föreningsmedlemmar. Gun Rudeberg visar mig boken "Sveriges Bebyggelse Östergötlands län del 6" och vips träder Tallgården fram i sitt ursprungliga skick. Birgit Faust föreslår en kontakt med en av Gerdas släktingar, Ingegerd Fält, Gerdas brorssons efterlevande hustru. Sagt och gjort, vi besöker henne på Solängen i Österbymo. Hon berättar att hon minns

Tidigt foto av Tallgården.
Bild från "Sveriges Bebyggelse".

Gerda som en social och glad släkting som var barnkär och hade ett riktigt minnesvärt skratt. På frågan om hon vet varför man bytte efternamn från Johansson till Fält svarar Ingegerd att det var ett soldatnamn som Johan skulle ha haft. Mycket riktigt, i husförhörslängden från Västra Ryd 1882, så finns hans betyg från Lifkompaniet af Kongl. Smålands Bataljonen.

Ingegerd Fält berättar också att Gerda var s.k. "kalaskokerska" i trakten men

Hos vår omtyckta "faster Gerda"

Gerda på trappan med sin brors barnbarn. Privat foto.

 **Studieförbundet
Vuxenskolan**

Tranås 0140-16304
www.sv.se/tranas

**TRANÅS
ENERGI**
**Ditt lokala
energibolag**

Vi sponsrar Tranås/Ydre släktforskarförening!

som också odlade sina egna grönsaker och potatis. När jag frågar om huset så berättar hon att en av Gerdas bröder Johan, bodde i gården bredvid, Ramsberg. När jag ställer frågan kring hur huset kom till säger hon att bröderna nog hjälptes åt med bygget. Vid ett annat samtal med ortens historikern Marianne Ström erinrar hon sig att byggmästare Pettersson byggde många hus i Rydsnäs vid den här tiden. Kanske fanns här ett samarbete? Jag har inte kunnat belägga bygget med någon formellt säker källa. Vid kontakt med Ydre kommun visar det sig att det inte finns några handlingar på den här fastigheten. Det var först senare som bygglov infördes får jag veta.

När jag undrar över varför friköpet av tomten kom först 1957 så säger Birgit Faust fundersamt att ”jamen det var ju ett par år innan som grannen på andra sidan nuvarande Rydnäsvägen 34, Rosenhill byggdes och sannolikt var ju den tomten friköpt”. Underförstått att antingen hade stiftet en drive i frågan eller också ansökte Gerda om friköpet.

Som ni ser, är här inte forskningen på säkra sidan. Nu blev det en resa till landsarkivet i Vadstena för att se om jag kunde hitta något i Linköping stifts domböcker kring marken. Då det i våra handlingar finns en karta över hela det så kallade kyrkobostället Rydsnäs 1:1 från 1928 så börjar jag i boken från just 1928. På kartan över detta, ingår hela marken från kyrkan, kolhuset och marken upp till just vår tomt.

Tallåsen 2021.
Foto: Cecilia Johansson.

Väl på plats i forskarsalen var det lätt att söka då domboken från 1928 innehåller maskinskrivna protokoll med socknen utskrivna i kanten. Härligt! Det jag fann var att biskopen tillsammans med några andra hade tagit det formella beslutet att upplåta mark under Rydsnäs 1:1 för arrende 17/10 1928. Domboken i sig var spännande (för mig) att se, då en stor mängd av alla ärenden handlade just om arrende och friköp av mark. Visst vet jag att kyrkan är en stor markägare men att se hur många protokollförda möten som en biskop hade under ett år som just hanterar mark, skog och lånefrågor var nästan överväldigande. Det kan kanske bli en annan historia att skriva.

Hur som helst har jag kunnat belägga att markägaren, stiftet, har upplåtit marken för arrende och att Gerda som ägare flyttar in i november 1934. Det som inte går att belägga är hur huset byggts och hur det finansierades.

Jag har inte heller något som visar när och hur tillägget med eterniten eller annan ev ombyggnation kom till. I Sveriges Bebyggelse Östergötlands län del 6 finns anteckningen om att el och avlopp finns indraget.

Gerda levde fram till 1966 och huset har sedan dess varit i ägo hos fyra personer/familjer vilket lantmäteriet intygar. Vi är alltså den 6:e ägaren. Gerda levde här i 32 år. De efterkommande i snitt 14 år och nu är det vår tur. Vi har låtit rensa upp lite i gamla elledningar och lagt till elvärme till det vattenburna system som redan finns. Fortfarande fungerar 3 av 4 kaminer/kakelugnar/köksspis. Ett verkligt bra tillskott för att hålla elkostnaden nere. Från början fanns två lägenheter i huset, en uppe och en där nere.

När man gjorde om huset till en familj är oklart. Hur många gånger som ytskikt etc är bytt, målat, omtapetsrat är svårt att säga. Vi har sparat en bit tapet genom att rama in det, som ett minne från tider som flytt! Huset har några år kvar till 100, men frodas på sin Tallbacke mycket tack vare sitt höga läge vilket inte ger fukten en chans att ta över.

Cecilia Johansson

Källor: Riksarkivet, Västra Ryd kyrkböcker, Sveriges Bebyggelse Östergötlands län del 6, Ydre kommun, Linköpings stifts dombok 1928, Lantmäteriet fastighetsärenden Härnösand. Intervjuer med Gun Rudeberg, Ingegerd Fält, Birgit Faust och Marianne Ström.

Vi hälsar alla nya medlemmar

Varmt välkomna

till Tranås/Ydre Släktforskarförening och hoppas att ni ska ha glädje av medlemskapet och vår verksamhet!
Även under 2021 växte föreningen och vi var vid årsskiftet 384 medlemmar, vilket känns mycket roligt och stimulerande!

Olov Mattssons CD/USB till försäljning

Föreningen har Olov Mattssons ”Ydre torp och gårdar” till försäljning. Den innehåller så gott som samtliga familjer i gårdar och torp i Asby, Norra Vi, Sund, Svinhult, Torpa och Västra Ryds socknar i Ydre kommun 1600-1930 talet. Tidarsrum, Kisa, Västra Eneby, Oppeby, Kättilstad, Hägerstad, Horn och Hycklinge socknar i Kinda kommun 1600-1900 talet. Även soldater med familjer i Ydre kompani och Ydre-delen av Vifolka kompani.

Pris för CD 150:- och USB-minne 200:-. För beställning kontakta Gerd Brisfjord Karlsson: gerdbk@yahoo.se eller tel. 073-071 85 11.

Föreningens styrelse 2021-22

Ordförande
Lasse Karlsson
072-321 61 59

Vice ordförande
Tom Wallberg
070-587 27 49

Kassör
Hans Carlsson
070-538 55 47

Sekreterare
Anna Tengwall
073-084 77 82

**Vice sekreterare,
webmaster**
Anders Johansson
070-627 93 41

Ledamot
Torbjörn
Aronsson
073-967 86 47

Ledamot
Sören
Andersson
070-651 53 49

Övriga funktionärer:

Kursansvarig:

Gerd Brisfjord Karlsson
073-071 85 11, gerdbk@yahoo.se

Redaktionskommitté:

Lasse Karlsson 072-321 61 59, Gerd Brisfjord Karlsson 073-071 85 11
och Berit Ekberg 072-311 94 24

Medlemsöppet

**Nu startar vi Medlemsöppet igen på tisdagar.
Från 15 mars till och med 26 april
mellan klockan 16.00 och 19.00.**

Som medlem har du möjlighet att ta del av allt som finns i vårt arkiv och använda datorerna i föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås. Föreningen har Arkiv Digital-abonnemang på flera av datorerna. I vårt arkiv finns ett stort antal pärmar med avskrifter från socknarna i och kring Tranås, samt ett omfattande bibliotek med hembygdslitteratur och kartor. Passa på att träffa andra släktforskare för en pratstund!
Fika finns för den som önskar.

Adressändring

Om du flyttar och ändrar adress är det viktigt att meddela Släktforskarföreningen! Eftersom vi inte registrerar födelseuppgifter eller personnummer för våra medlemmar, så får vi ingen automatisk uppdatering. Därför, slå en signal, skriv ett mail eller skicka ett brev till oss!

Mail-adress

Vi vill gärna ha din mail-adress eftersom vi regelbundet skickar ut information och annan intressant läsning via mail. Om du inte lämnat din adress eller bytt den (eller inte fått mail från oss de sista månaderna), skicka ett meddelande till lassektranas@gmail.com

Medlemsavgift 100 kr/år. Familjemedlem 50 kr/år
Föreningens plusgirokonto: 442188-9

Tranås/Ydre Släktforskarförening

www.tranasydre.se

lassektranas@gmail.com